

הציונות הדתית - חיבור מתוך גדלות (תגובה לרב יהודה ברנדס)

לענ"ד, הנוסטלגיה שמאפיינת את מאמרו של הרב ברנדס לחזרה ל'נורמליות', ליכולת ה'הכלה' וכדו' - הינה (על פניה) נוסטלגיה תמימה משהו מחד, ואף יש לראות בה סכנה מאידך. אינני חולק על **השאיפה** להרמוניה טבעית ושלמה. אולם השאלה היא, מהי הדרך, ומתוך כך, מהי התוצאה.

א. אחדות הקודש והחול

המודל המוצג במאמר על היחס בין הקודש והחול, הוא מערכת יחסים של **אחור באחור**. הדבר דומה לזוג החי חיים 'נורמליים וטבעיים', ללא כל 'התנגשויות' וקושי; אך לאמיתו של דבר אין ביניהם **פגישה** משמעותית, זוגיות אמיתית, אלא קשר **שמונן מאליו**. ולאמיתו של דבר, כל אחד 'עובר ליד' חברו, ומשתלב בחייו רק במידה מצומצמת ורדודה. בכדי ליצור מערכת יחסים אמיתית, של **פנים בפנים**, דרושה אכן היפרדות מחיבור ראשוני/ילדותי זה (נסירה). דרוש בירור כל הכוחות בצורת עצמית, ורק מתוך כך חזרה מתוך התמודדות, לקראת זוגיות של אמת. נראה לי שאותן משפחות שהרב ברנדס מצייר אותן כאידיאל, לא היו אלא משפחות שהחיבור בין הקודש והחול, בין לימוד התורה ולימודי החול, בין התורה והעבודה, היה רדוד ומצומצם. (בשורות לקמן, בוודאי יש הכללה גדולה, ולבטח היו וישנם כאלו שאכן **התמודדו** עם הקצוות השונים והניבו פירות. אך תשומת הלב היא לזרם המרכזי). אותה אם שרצתה שבנה ילמד באוניברסיטה, לא עשתה זאת כדי שיכיר את מי שאמר והיה העולם אף בשבע החוכמות, ואף לא עשתה זאת בכדי שיעבוד את בוראו אף במעשה החול, אלא בעיקר כדי שיהיה לו מקצוע מבטיח ומכניס. האב השב מהעבודה, אף אם במקרה הטוב למד דף או הלכה יומית, לא 'לקח' את התורה למחרת לעבודה, ולא היה ער לשאלות ההלכתיות והערכיות שעמדו בדרכו. הוא לא היה מודע לשאלות אלו, ודומני שאף שייך את התורה כ'לא רלוונטית' למעשהו שם. במקרה הרע משמעות חיבור זה הייתה רדידות בעולם הקודש ונסיגה בשמירת ההלכה, ובמקרה הטוב קדושה בסגנון גלתי, שעיקרה סובב סביב לימוד תורה, תפילה, שמירת שבת וכו'.

ב. מטרה של גדלות

אומנם, דיאלקטיקה ונסירה בצורה החרפה שלה - שייכת בעיקרה לגלות. ארץ ישראל אווירה מחכים, ומלכתחילה נוסכת בנו שאיפה ואווירה לשלמות הרמונית!. "נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה"

1. בצורה מובהקת רואים זאת ביהדות הספרדית שעלתה לארץ, וקיבלה בפשטות ובשמחה (עכ"פ בתחילה) את תקומת מדינת ישראל כראשיתה של הגאולה, להבדיל מהיהדות האשכנזית שמאבק הדעות סביב נושא זה היה רווי מחלוקת, ומאמצים ניכרים היו לכל צד להוכיח את שיטתו.

(סנהדרין כד, א). ואכן, חשוב שמלכתחילה תהיה המטרה ידועה, בבחינת 'טעם העץ כטעם הפרי', כך גם שתשפיע על אופייה של הדרך. אך על האדם לדעת ולהבחין בין השאיפה והמטרה, לבין המציאות בתוכה הוא חי. לשון אחר, ראוי שהלומד מסילת ישרים ידע ויכיר ששיאו של הספר ומגמתו הוא מידת ה**קדושה** "והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו **אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש**" (פרק כו). הבנה זו תיצוק לשאר פרקי הספר, לדרך הארוכה אל הקדושה, תוכן מאיר ומעדן. הפרישות והנקיות, הזריזות והזהירות, שכ"כ קשים לבן דורנו, יקבלו את משמעותן המחוייבת כשלים לעלות בסולם². אולם האם בשל כך נאמר שראוי שנלמד רק את פרק כ"ו?! והנך רואה שדרך קניית זאת המידה הוא על ידי רוב הפרישה, והעיון העצום בסתרי ההשגחה העליונה ומצפוני הבריאה, וידעית רוממותו יתברך ותהילותיו עד שיתדבק בו דבקות גדול וידע לכוון מחשבתו בהיותו הולך ומשתמש בדרכים הארציים ... וזולת זה אי אפשר ששיג מעלה זו, וישאר על כל פנים חומרי וגשמי ככל שאר בני אדם (שם).

ג. בין תמימות לבין שלום

אכן, ניתן למצוא דמויות של אנשים עובדי ה' אמיתיים, המכילים את העולמות בשלמות ובתמימות. אולם - **תמימות** זו היא אכן נחלתם של יחידים בלבד, ואינה נכונה לרוב רובו של הציבור, אליו נכונה ההגדרה שאמרנו לעיל. אשרינו שיש אנשים כאלה בתוכנו, אולם בבואנו לסלול דרך לרבים ולהציב להם דרך חינוכית - דרך זו עלולה להיות הרסנית ומזיקה. זאת ועוד, לעיתים תמימות זו אכן באה על חשבון עמקות, ולא בחינם אמרו שאין אדם עומד על דברי תורה (ובמובן רחב יותר - **דעת** א-להים), אלא אם כן נכשל בהם. דוגמא מובהקת, שאף הרב ברנדס הביאה (כדוגמא לסובלנות), היא **'שלום הדעות'** במשנתו של הרב קוק. אולם הרב מדגיש שדווקא הנגדת הדעות ומלחמתן זו באז, היא שתביא לביורר אמיתי ביניהם, והיא שתביא לשלום פנימי ואחדות כוללת. אומנם, כבר הזכרנו שתלמידי חכמים שבארץ ישראל "מנעימין זה לזה בהלכה", והביורר צריך להיעשות מתוך כבוד הדדי ומתוך הבנה פנימית (כבר עכשיו) שהאמת והשלום יצאו מתוך כל הדעות. "ומ"מ צריכים **להשתדל הרבה** שיהיה השלום ניכר גם בחוץ, וסוכת שלום פרושה על כל ישראל..". (אורות עמ' קמט). ודומני, שיש כאן בכדי לעורר מחשבה ותשובה על דרך התנהלות המחלוקות שעלו בציבור הדתי - לאומי בעת האחרונה. אולם, מדגיש הרב (אורות שם, ובאוה"ק א עמ' יא-יח) ש"האחדות המתואמה באה רק מתוך זה הריחוק", "יעל כן הוא יודע להוקיר מאוד את ערכה של המלחמה". כנגד אותה 'בינוניות' המתוארת לענ"ד במאמר, ניתן להעמיד את דמותו של **בינוני** אחר - זה של בעל התניא. אדם היודע שאכן שני כוחות נמצאים בקרבו, נפש א-להית וכנגדה נפש טבעית. כל ימיו נמצא ה'בינוני' בהתמודדות והזדככות, לעלות את כוחות נפשו הטבעית לקדושה, ולא חלילה להורידה (ואותו) לקליפות. "לאכפיא לס"א יסוד המים הרעים שבה שהיא התאוה שמקליפת נוגה לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה' כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך" (תניא פרק ט). לסיום: אם כוונת הרי"ב היא שעלינו לשאוף לשלמות ואחדות טבעית בין העולמות, אדרבא ואדרבא. אך אם כוונתו (וכן נראה על פניו) לחזרה ל'נורמליות' שמשמעותה קשר מצומצם ורדוד, לא זו הדרך. על כגון זה אמר שלמה - "אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה..". (קהלת ז, י). שואפים אנו לשלמות של אמת, הבאה מתוך התמודדות ועמקות. שרי בפירודא וסיים בחיבורא³.

2. אולי אף ראוי היה לכתוב מסילה לישרים לדור הגאולה שבארץ ישראל.

3. אוה"ק א' עמ' טו; ולהיפך בזהר ח"ב צה.